

O ŽIVOTĚ A DÍLE MATĚJE ONDŘEJE KONDELA Z BÍLOVA

P e t r H u b k a

Území na sever od Plzně, kde řeka Střela a její přítoky vytvořily neopakovatelnou tvář krajiny, bylo od středověku kultivováno významným církevním řádem – cisterciáky. Z jeho „zlaté éry“, kterou lze časově vymezit posledním dvacetiletím 17. a první polovinou 18. století, se nám dochovalo množství stavebních památek, dodávajících novým způsobem obhospodařovanému a spravovanému Plasku barokní podobu, jež téměř tři sta let budí obdiv několika generací. O architektuře plaského klášterního velkostatku se nemůže nezmínit žádná učebnice dějin umění pojednávající o baroku v českém prostředí. Za posledních sto let vyšla celá řada publikací, sborníků a článků vztahujících se tematicky k baroknímu stavitelství plaského cisterciáckého kláštera¹. Poněkud ve stínu badatelského zájmu o památky, pomineme-li ještě klášterní komunitu, zůstává pohled na hospodářský a společenský život na panství. Mezi těmito dvěma zmíněnými badatelskými přístupy k historii plaského dominia stojí osobnosti, které se svým organizačním umem, tvůrčím intelektem nebo každodenní řemeslnou či uměleckou prací podílely na vzniku tohoto obdivuhodného památkového souboru.

K lidem, jejichž profesní život je spjat s plaskými barokními budovami a objekty z 18. století, patří i stavitel Matěj Ondřej Kondel z Bílova². Podobně

¹ Jako poslední sborníky lze uvést: 850 let plaského kláštera (1145 – 1995). Sborník příspěvků semináře „Vývoj a význam plaského kláštera pro české dějiny“ pořádaného v Mariánské Týnici ve dnech 31. 5. - 2. 6. 1995. Kralovice 1995. Plaský klášter a jeho minulý i současný přínos pro kulturní dějiny. Sborník příspěvků ze semináře konaného v Plasích a Mariánské Týnici ve dnech 11. - 13. května 2005. Plasy, Kralovice 2005.

² V matrice narozených – Státní oblastní archiv v Plzni (dále jen SOA), sbírka matrik západních Čech (dále jen SM), Obora 1, (narození - rok 1686), je uveden jako Matěj Kučera, syn Jana Kučery a matky Kateřiny. Podle kučerovského gruntu, který Jan Kondel od roku 1677 držel, jsou v této matrice při narození vedeni také jeho sourozenci a rodiče jako Kučerové. Jen v několika případech jsou rodiče jako kmotři u jiných křtů uvedeni s příjmením Kondel nebo Kondelka. Avšak v pozemkové knize – SOA, pobočka Klatovy, fond velkostatek Plasy (dále jen VS Plasy), K 297, fol. 35 a n., též K 245, fol. 421 a n. - jsou důsledně vedeni držitelé kučerovského gruntu jako Kondelové až do 19. století. Z jakého důvodu používal

jako není zodpovězena celá řada otázek u mnoha staveb, na jejichž uskutečnění se podílel, zůstává i jeho život obestřen mnohými dohady a nejasnostmi. Archivních pramenů vypovídajících jak o stavbách, tak o jeho osobě se dochovalo poskrovnu. Poprvé se touto osobností zabýval před I. světovou válkou historik a památkář Jan Herain³. Upozornil na listinu z roku 1721 z plaského farního archivu⁴, podle níž Kondel po propuštění z poddanství získal k trvalému užívání klášterní majetek v Nebřezinech. Odkázal také na záznamy v knize měšťanů v plzeňském archivu o jeho přijetí do tamější měšťanské společnosti⁵. O Kondelově stavitelské a projekční činnosti na Plasku ve vztahu k vynikajícímu architektu českého vrcholného baroka Janu Blažej Santinimu–Aichelovi píše Mojmir Horyna v monografii o tomto architektovi⁶. Naposled se Kondelovo jméno objevuje v literatuře v souvislosti s přijetím za plzeňského měšťana v krátkém hesle k roku 1743 v Dějinách Plzně v datech⁷.

Rodištěm Matěje Kondela byl Kaznějov, kde přišel na svět jako čtvrté dítě tamějšího rychtáře Jana Kondela, podle statku řečeného Kučery, a jeho

druhé jméno Ondřej, není známo, nikdo z jeho kmotrů u křtu toho jména nebyl. Zda ho získal při biřmování či začal užívat z úcty k opatovi Ondřeji Trojerovi, za jehož éry se narodil, nebo z jiných důvodů, zůstává dosud nejasné. Poprvé je písemně doloženo na listině z roku 1721, viz pozn. č. 3) a 4). Přídomek „z Bílova“ používal až ke konci života, písemně je doložen až ve 40. letech 18. století. S vesnicí Bílov pojí Kondel jejich původ. Rod Kondelů je v Bílově doložen už v 16. století. Matějův otec Jan Kondel se narodil asi roku 1650 na gruntu u Kondelů v Bílově zřejmě Janu Juhovi, který osadil předchozí rok v té době pustý kondelovský grunt a jenž byl podle statku nazýván Kondelem. (KOČKA, V.: *Dějiny politického okresu Kralovického*. Kralovice 1930, s. 113.) V Bílově se zřejmě také narodila roku 1659 Matějova matka Kateřina. Manželé Jan a Kateřina Kondelovi přišli roku 1677 - asi záhy po sňatku - do Kaznějova, kde obdrželi od vrchnosti kučerovský statek, podle něhož byl Kondel zase nazýván Kučerou.

³ HERAIN, J.: *Příspěvek k životopisu stavitele Matěje Ondřeje Kondela*. In: Sborník Městského historického muzea c. a k. Františka Josefa I., svazek III. (Sborník Strnadův). Plzeň 1914, s. 119 - 121.

⁴ Citovaný originál listiny z archivu fary v Plasích se nedochoval. Její opis je v pamětní knize plaské fary. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích (dále jen SOKA Plasy), fond farní úřad Plasy, K 3, s. 350 – 355.

⁵ Archiv města Plzně (dále jen AMP), kniha plzeňských měšťanů (1551)1600 – 1785, s. 233. ed. Měšťané plzeňští v XVII. a XVIII. století. In: Schiebl, J. (ed.): *Ze staré i nové Plzně, díl II*. Plzeň 1909, s. 43.

⁶ HORYNA, M.: *Jan Blažej Santini-Aichel*. Praha 1998.

manželky Kateřiny. Pokřtěn byl v kostele sv. Michala v Oboře 29. ledna 1686⁸. Z dalších oborských matričních záznamů a zápisů z pozemkových knih⁹ lze vyvodit jen částečně majetkové poměry, společenské postavení a počet členů rychtářovy rodiny¹⁰.

Do pětatřiceti let života nemáme o stavitelově osobě žádné zprávy, jen kusé informace uvedené ve zmíněné listině. Ta shrnuje jeho dosavadní život v několika větách, v nichž se uvádí jeho původ a výčet zásluh o klášterní panství s podotknutím, že za tyto zásluhy byl již před půl rokem propuštěn z poddanství. Dosud se nepodařilo zjistit, jaká příprava předcházela jeho praxi, od kdy a kde získával teoretické vědomosti a praktické zkušenosti, než byl pověřen vedením staveb na klášterním velkostatku. Matriční zápisy z pozdějších let naznačují, že asi nešlo o člověka bez vzdělání, o čemž by mohly nasvědčovat jeho kontakty s lidmi z intelektuálního prostředí plzeňských měšťanů¹¹. Jestliže jeho praktické činnosti předcházela nějaká školní průprava, nastoupil do praxe kolem roku 1705. V té době doznívá na Plasku intenzivní stavební činnost vycházející z konceptu modernizace velkostatku z dob opata Ondřeje Trojera. Jeho

⁷ MARTINOVSKÝ, I. A KOL.: *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po současnost*. Plzeň 2004, s. 97.

⁸ SOA, SM, Obora 1, (narození - rok 1686).

⁹ SOA, VS Plasy, K 297, fol. 35 a n. též K 245, fol. 421 a n.

¹⁰ SOA, SM, Obora 1. V této matrice jsou uvedeny křty dětí Jana Kondela (Kučery), tehdy kaznějovského rychtáře. S manželkou Kateřinou měl 9 dětí, z nichž se dospělosti dožilo jen 6. Nejstarší Barbora se narodila v listopadu 1679. Druhorozený Jiří, narozený roku 1681, se dospělosti nedožil. Třetí dítě - dcera Anna Kateřina se narodila 1683, Matěj, pozdější stavitel, se narodil jako čtvrté dítě a byl pokřtěn v kostele sv. Michala v Oboře 29. ledna 1686. Páté dítě byl syn Jakub, narozený v roce 1688, dospělosti se ale nedožil. Šesté dítě Alžběta, narozená 1689, zemřela jako dvouletá. Sedmý Jan, pozdější hospodář na kučerovském gruntu v Kaznějově, se narodil v roce 1692. Dcera Magdaléna se narodila 1696 a nejmladší z dětí byla dcera Dorota, narozená roku 1698. Po smrti rodičů (otec Jan Kondel zemřel v šedesáti letech roku 1710 a matka Kateřina ve věku 53 let roku 1712, SOA, SM, Obora 2, s. 664 a 666) se stal hospodářem mladý Jan, který se roku 1724 oženil s Kateřinou Ditrichovou z Kralovic. Janovi potomci s příjmením Kondel žijí v Kaznějově dodnes. Jeho sestry se provdaly ze sedláky z Kaznějova či z okolních vesnic, nejstarší Barbora za sedláka Papouška, Anna Kateřina za Jana Nového do Rybnice, Dorota za Josefa Mareše v Kaznějově (SOA, SM, Obora 2) a Magdaléna si vzala o devět let mladšího Jana Rabase, mlynářského syna. Manželé Rabasovi si pronajali vrchnostenský mlýn Mozolín u Plas pod dvorem Lomany, který roku 1751 od kláštera odkoupili. Rod Rabasů vlastnil tento mlýn až do 30. let 20. století.

modernizační snahy odkazovaly ještě na architektonickou tvorbu Jeana Baptisty Matheye¹². Dokončena byla stavba zcela nového býkovského dvora (1702 – 1703)¹³ a pracovalo se na výstavbě fary v Kralovicích (1703 – 1707)¹⁴. Rok 1710 je určitým předělem ve stavební aktivitě kláštera. Provedeny byly opravy několika rybníků, přístavby a dostavby dvorů v Plasích a v Sechuticích¹⁵ a nově vysvěceny i dvě architektonicky zcela odlišné sakrální stavby. Šlo o kostel sv. Michala v Oboře¹⁶, který lze zařadit ještě mezi stavby Trojerova období, a o Tyttlovu soukromou kapli Jména Panny Marie v Mladoticích, jejíž projekt vypracoval Jan Blažej Santini–Aichel¹⁷. Téhož roku byla opatským rozhodnutím zrušena vesnice Kalec a na jejím místě zahájena výstavba nového hospodářského dvora, dokončená o pět let později¹⁸. Na začátku stavební sezóny roku 1710 také začíná vlastní unikátní výstavba nového rozsáhlého konventu v klášterním centru v Plasích. Zatím šlo jen o úpravu terénu a hloubení základů. Již v lednu následujícího roku se stavební řemeslníci pustili do zatloukání dubových pilot do země a sestavování základového roštu z téhož materiálu. Na část již hotového roštu – v místech pod nynější kapitulou - byl 16. července 1711 slavnostně položen základní kámen. Soustředěním všech sil na uskutečnění

¹¹ SOA, SM, Plasy I, fol. 29, 31, 34, 36, 39, 41, 43 a Plasy 2, fol. 10.

¹² Jean Baptiste Mathey, malíř a architekt francouzského původu, se narodil v Dijonu roku 1630 a zemřel v Paříži 1696. V Čechách tvořil po roce 1675. V západních Čechách se s Mathesovými stavbami můžeme setkat jen na Plasku, kam se dostal prostřednictvím arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna, dobrého přítele plaského opata Ondřeje Trojera. Z architektonických projektů tu vyrostla sýpka, prelatura, kostel sv. Václava. Vliv na pozdější stavby – zejména na dvory Plasy a Býkov, na stavbu kralovické fary a na kostel sv. Michala v Oboře – není zcela vyjasněn.

¹³ Státní oblastní archiv v Litoměřicích, fond řád cisterciáků Osek, sign. D II. 6, Přehled dějin plaského kláštera (dále jen Přehled dějin), fol. 779. Letopočet 1703 na vnitřní straně zámečku. ROŽMBERSKÝ, P.: *Dvory plaských cisterciáků*. Plzeň 1999, s. 36.

¹⁴ Chronogram nad vchodem do fary – 1707.

¹⁵ KOČKA, V.: o. c., s. 212. ROŽMBERSKÝ, P.: o. c., s. 9

¹⁶ POCHE, E. A KOL.: *Umělecké památky Čech* (dále jen UPČ) II. Praha 1978, s. 518. Přehled dějin, s. 768. HORYNA, M.: o. c., s. 424.

¹⁷ HORYNA, M.: o. c., s. 251 – 254. UPČ, II. Praha 1978, s. 406. PODLAHA, A.: *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do polovice XIX. století, díl XXXVII. Politický okres Kralovický*. Praha 1912, s. 137 - 139.

¹⁸ ROŽMBERSKÝ, P.: o. c., s. 32.

stavby dosáhli cisterciáci neobyčejného výsledku, už roku 1720 byla plánovaná budova téměř z poloviny hotova¹⁹. Téhož roku se podařilo v Plasích také přistavět k prelatuře jihovýchodní polovinu ambitu s centrální kaplí²⁰. Asi v tomto období a na uvedených stavbách rostla kariéra mladého stavitele, zprvu snad jako kvalifikovaného zedníka, pak políra, stavbyvedoucího až po stavitele. Je možné vyslovit domněnku hraničící s jistotou, že se zde seznámil s autorem projektu konventu a důvěrně poznal jeho architektonickou tvorbu, která mu byla svěřena k uskutečnění. Stal se odborníkem, s nímž opat vedle Santiniho konzultoval své stavební záměry. Talentovaný Jan Blažej Santini–Aichel, chatrného zdraví, nebyl na rozdíl od většiny barokních architektů podnikatelem ve stavebním oboru, ale „jen“ architektem, podle jehož projektů stavěli jiní²¹. Zřejmě poznal Kondelovy osobní kvality a doporučil jej opatovi za vedoucího stavby.

Nově budovaného konventu, jakožto plaského klášterního centra, hlavní a nejvýznamnější stavby své éry, si opat Evžen Tyttl nesmírně cenil. Obdobně si považoval i svého hlavního stavitele Matěje Ondřeje Kondela. Za zásluhy o výstavbu konventu, kostelů, kaplí a dvorů ho roku 1720 propustil z poddanství a následujícího roku jej a případné jeho potomky „do třetího kolena“ zabezpečil majetkem ve své době srovnatelným s majetkem bohatších měšťanů či nižší šlechty. Do trvalého užívání dostal od vrchnosti klášterní pole a louky v Nebřezinech s pozemkem na levé straně od řeky Střely při zemské cestě vedoucí z Plzně do Kralovic, na němž na náklady kláštera postavil pro svou potřebu roku 1723 reprezentativní rezidenci. Kromě toho získal od opata právo brát dřevo z klášterních lesů.

¹⁹ HORYNA, M.: o. c., s. 266. SCHIEBL, J.: *Z archivu kláštera plaského*, Časopis společnosti přátel starožitností českých, roč. III. (1895), s. 87 - 88

²⁰ HORYNA, M.: o. c., s. 265. Na nádvorní straně na hlavní římse centrální kaple je znak opata Evžena Tyttla a po jeho stranách letopočet 1720.

²¹ HORYNA, M.: o. c., s. 60 - 61.

Existenčně zajištěný sedmatřicetiletý stavitel se 12. října 1723 ve farním kostele sv. Václava v Plasích oženil se tříadvacetiletou Marií Barborou Gullarthovou, dcerou Jana Gullartha, kadaňského měšťana²². Z manželství obou svobodných (nepoddaných) osob vzešlo mezi léty 1725 – 1742 celkem 11 dětí - 5 chlapců a 6 děvčat, z nichž 3 dívky zemřely záhy po porodu nebo ještě v dětském věku²³. Z matričních záznamů sňatku i narozených dětí lze vyvozovat, na jaké společenské úrovni se klášterní stavitel pohyboval. Na svatbě a až do narození osmého dítěte (1736) se mezi svědky či kmotry objevuje vždy alespoň jeden z plzeňských měšťanů – konšel Dominik Flatscher či jeho žena Eleonora nebo konšel a lékař doktor Petr Pavel Helffer²⁴, a slavný malíř Jakub Pink, pražský měšťan, nebo jeho žena Magdaléna. Vedle nich jsou u křtů uvedeni také zástupci místní plaské honorace, ke které je možné počítat obročního, kontribučního písaře, klášterního purkrabího, lékárníka, lesmistra, sládka, políra a jejich manželky. Účast plzeňských měšťanů při tak významných soukromých příležitostech naznačuje, že mohlo jít o delší přátelství, možná i

²² SOA, SM, Plasy 2, fol. 10.

²³ SOA, SM, Plasy 1, fol. 29, 31, 34, 36, 39, 41, 43, 45, 50, 53 a 57 (Evžen Dominik Ondřej křtěn 1. 12. 1725; Marie Eugenie Eleonora Barbora Pavlína křtěna 23. 4. 1727; Bernard Matěj Evžen křtěn 17. 2. 1729; Jana Eleonora křtěna 24. 8. 1730; Jan Nepomuk Petr Celestýn křtěn 20. 5. 1732; Marie Františka křtěna 3. 10. 1733; Marie Anastázie křtěna 5. 7. 1735; Barbora Anastázie křtěna 10. 8. 1736; Anna Terezie Kateřina křtěna 4. 4. 1738; Celestýn František Maxmilián křtěn 11. 10. 1739; Antonín Leopold křtěn 9. 6. 1742.)

²⁴ Petr Pavel Helffer, lékař, byl primátorem města v letech 1738 - 1752. Pocházel z významné plzeňské měšťanské rodiny. Rodina Helfferů patřila k nejbohatším v Plzni s velkým pozemkovým majetkem, zvláště cenným dvorem na Pražském předměstí. Představovala pro tu dobu charakteristické spojení byrokratického a statkářského živlu v Plzni. Jeho otec Jindřich Josef Helffer, rovněž lékař a krajský fyzik, získal plzeňské měšťanství roku 1690 (KOL.: Dějiny Plzně I, Od počátků do roku 1788. Plzeň 1965, s. 248). Byl doktorem filosofie a lékařství, později také fyzikem plzeňského kraje. Vlastnil dům čp. 206 na náměstí zvaný „U Zlaté lodě“, který koupil roku 1690 za 1 500 zl. Zemřel 11. srpna 1735 a pochován byl u františkánů. Jeho syn Petr Pavel Helffer se narodil 27. 6. 1696, byl rovněž doktorem filosofie a roku 1734 dosáhl lékařské hodnosti. Roku 1727 vydal odborný lékařský spis pod názvem „Disquisitio in auguralis physico medico legalis de submersorum morte“ (Rozprava o smrti utopených). Jako městský primátor prožil těžké doby francouzské okupace a rovněž v dalších letech svého života zažil mnoho trpkostí. Roku 1752 byl suspendován z primátorského úřadu proto, že v hospodářské administrativě města dopustili se někteří úředníci podvodů a nepořádků. Helffer hájil se ještě několik roků tomuto nařčení z nedbalosti. Roku 1744 obdržel

z dob časného mládí, snad případných studijních pobytů v Plzni. Vztah k rodině malíře Pinka vznikl evidentně na základě profesní spolupráce, kdy malíř plnil zakázky pro plaský klášter.

Toto období Kondelova života je možné označit za šťastné a plodné. Jeho rozrůstající se rodina v Nebřezinech byla zázemím vůči tvůrčí a náročné organizátorské práci stavitele. Projekt dostavby konventu mu zajišťoval perspektivu obživy minimálně na desetiletí, i když v roce jeho sňatku zemřel Santini, člověk, jehož představy přenesené do stavebních plánů přetvářel v realitu. Po jeho smrti pokračoval v rozestavěných stavbách a podle jeho dříve vypracovaných projektů zahajoval další. Ještě v roce jeho úmrtí započal s přestavbou průčelí a věže kostela sv. Mikuláše v Kozojedech, dokončenou roku 1727²⁵. V roce 1725 pod Kondelovým vedením vznikla v Nadrybech zajímavě řešená trojboká výklenková kaple²⁶. Roku 1730 je dokončena novostavba zájezdního hostince v Potvorově²⁷ a ve stejné době rozhodla klášterní vrchnost o zrušení vesnice Hubenov, aby na jejím místě byl postaven hospodářský dvůr. Realizace projektu trvala až do roku 1734²⁸, kdy vznikl na Plasku barokní hospodářský objekt, který ve svém provedení nemá v západních Čechách obdoby. Souběžně s Hubenovem se staví kostel sv. Prokopa ve Všehrdech, dokončený již v roce 1732²⁹. Kolem roku 1735 končí přestavba dvora v Rohách³⁰. Druhá polovina třicátých let byla závěrečnou etapou stavební činnosti na konventu v Plasích. Dokončovací práce v něm včetně malířské výzdoby se protáhly až do roku 1740³¹. V té době proběhla na Plasku ještě jedna stavební akce menšího rozsahu. V Žebnici byla roku 1741 dodělána a vysvěcena

šlechtický přídomek z Helfferstreu (LÁBEK, L.: *Čtení o kostelíku „U Ježíška“ v Plzni*, Plzeň 1936, s. 7 a 18).

²⁵ HORYNA, M.: o. c., s. 388 – 390. UPČ, II. Praha 1978, s. 128 - 129.

²⁶ HORYNA, M.: o. c., s. 393. NAŇKOVÁ, V.: *Dvě stavby G. Santiniho na Plzeňsku*, Umění XIV. (1966), s. 95.

²⁷ ZETEK, F. J.: *Popis politického okresu Kralovického*. Kralovice 1932, s. 268.

²⁸ HORYNA, M.: o. c., s. 400 – 402. UPČ, I. Praha 1977. s. 480.

²⁹ HORYNA, M.: o. c., s. 397 – 399. UPČ, IV. Praha 1982, s. 284.

³⁰ ROŽMBERSKÝ, P.: o. c., s. 34.

nová patrová budova fary³². Souběžně se jmenovanými stavbami se s různou intenzitou pracovalo od roku 1720 na Mariánské Týnici u Kralovic. Projekt k výstavbě nového poutního kostela Zvěstování Panny Marie s proboštským vypracoval Jan Blažej Santini-Aichel současně s projektem plaského konventu už před rokem 1710. Do počátku 40. let stálo obvodové zdivo poutního chrámu, vyvedené až pod korunní římsu, a hotov byl západní ambit³³. Vedení všech těchto staveb vyžadovalo s konečnou platností rozhodovat v různých záležitostech a v případných sporech o způsob řešení některých stavebních úkolů. Okolnosti nutily Kondela vyřešit provozní problémy okamžitě i bez konzultace s odborníky. Jisté je, že musel také činit nezbytné zásahy do projektů. Hlubší porozumění architektuře, znalost Santiniho tvorby, zkušenosti se stavebními plány a dovednosti, jak záměry projektantů realizovat v praxi, jej zřejmě přivedly k vlastní projekční činnosti. Nelze vyloučit ani to, že Kondel musel tak konat z existenčních důvodů. Výstavba konventu se chýlila k závěru, „zásoba“ Santiniho projektů byla již vyčerpána a stavební činnost mu zajišťovala živobytí. Pravděpodobně první jeho „autorskou stavbou“ byla ohradní zeď s portály u farního kostela sv. Mikuláše v Kozojedech, provedená roku 1737³⁴. Po ukončení stavebních prací v Plasích a v Žebnici roku 1741 dostal ještě příležitost v přestavbě původně gotického kostela sv. Jiří v Kostelci, kterou asi sám projekčně vypracoval a v letech 1741 – 1744 uskutečnil³⁵. Ve čtyřicátých letech 18. století stavebními aktivitami z předchozích let finančně vyčerpaný klášter omezil rozsah další této činnosti. Kromě zmíněné přestavby v Kostelci se pracovalo nepravidelně a pozvolna jen na Mariánské Týnici. Tehdy už bylo zřejmé, že velkolepý projekt klášterního centra v Plasích, který zahrnoval ještě výstavbu rozsáhlého klášterního kostela, se již nebude v celém

³¹ HORYNA, M.: o. c., s. 269.

³² Letopočet uveden na pískovcové kartuši s uvedením jména opata – Celestýna Stoye. Na okenních pískovcových překladech prvního patra je Stoyův znak.

³³ HORYNA, M.: o. c., s. 275 - 277.

³⁴ HORYNA, M.: o. c., s. 390.

³⁵ HORYNA, M.: o. c., s. 417.

rozsahu realizovat. Proto asi stavitel Kondel sháněl nové příležitosti jak uplatnit své zkušenosti a dovednosti.

Snad hledání dalších zakázek na sousedním plzeňském patronátu jej přimělo k tomu, že si roku 1743 zakoupil měšťanství v Plzni, kde byl tehdy primátorem jeho dlouholetý přítel doktor Petr Pavel Helffer. Plzeň si u něho záhy zadala, aby projekčně zajistil opravu románského kostelíka sv. Jiří na Doubravce³⁶ a vyhotovil plány k výstavbě kaple sv. Jana Nepomuckého v Druztové, slavnostně vysvěcené roku 1745³⁷. Současně si u Kondela objednal projekt a realizaci stavby soukromé kaple „U Ježíška“ na svém statku za hradbami města pod Mikulášským hřbitovem sám primátor doktor P. P. Helffer³⁸. Zda mu plzeňské měšťanství vyneslo více zakázek, není dosud zcela jisté. Regionální badatel F. X. Bucha mu přisuzuje ještě autorství k výklenkové kapli sv. Peregrina nad dvorem Habrovou u Dolan, vystavěné kolem roku 1745³⁹

Přestože se stal plzeňským měšťanem, využíval svého práva, daného mu opatem Evženem Tyttlem roku 1721, a nadále bydlel v nebřezinské klášterní rezidenci⁴⁰. Zda ještě vedl v Plasích přestavbu chlévů v severní části dvora proti prelatuře, výstavbu mléčnice uprostřed dvora a drůbežárny u řeky v letech 1746

³⁶ HORYNA, M.: o. c., s. 126.

³⁷ UPČ, I. Praha 1977, s. 325. LÁBEK, L.: o. c., s. 8.

³⁸ LÁBEK, L.: o. c., s. 8 - 9.

³⁹ BUCHA, F. X.: *Stavěl Ondřej Kondel*. Listy, roč. 9 (1975), č. 6, s. 9.

⁴⁰ Klášterní rezidence, Kondelův dům, místní název „Parketárna“ - Nebřeziny čp. 1 - poprvé si ji v odborné literatuře všímá HORYNA, M.: o. c., s. 384 – 385. Stavbu provedl pro sebe podle Santiniho plánů na náklady kláštera Matěj Ondřej Kondel v letech 1721 – 1723 (letopočet 1723 v průčelí pod balkonem byl odstraněn ve 20. století – uveden je v obecní kronice z let 1892 – 1946 [SOKA Plasy, fond archiv obce Nebřeziny, K 6, s. 33]). Kondel a jeho potomci ji užívali až do roku 1762. O jejím využití do zrušení kláštera roku 1785 není nic známo. Roku 1788 ji koupil za 452 zl. penzionovaný poslední plaský opat Celestýn Werner, jenž zde bydlel do své smrti roku 1813. Po někdejším opatovi ji zdědila jeho neteř Terezie Gütterischová, která ji roku roku 1822 prodala bývalé plaské nadlesní Josefě Svobodové. Ta ji zase roku 1834 prodala pražským měšťanům Martinu Karlu Brabcovi a Antonínu Theodoru Šimanovi. Tito společníci přistavěli na původní rezidenci patro a u objektu zřídili výrobní parket, která zaměstnávala přes 40 dělníků. Roku 1840 M. K. Brabec prodal svůj vlastnický podíl v podniku Leonardu Spielerovi. Továrna těchto vlastníků fungovala až do roku 1878. Odtud pochází místní název „Parketárna“ (SOKA Plasy, fond farní úřad Plasy, K 3, s. 28 – 29 a 68 - 69). Od té doby změnila budova několikrát majitele.

– 1747⁴¹, není zcela jisté. Zemřel totiž zanedlouho již 10. srpna 1749 v Nebřezinech ve věku 63 let. O dva dny později byl pochován v kostele sv. Václava v Plasích, kam byly ukládány ostatky významných osob činných a žijících v bezprostřední blízkosti kláštera. V matričním záznamu v knize zemřelých⁴², stejně jako v záznamu o jeho svatbě⁴³, je uvedena jeho funkce - „Aedilis“. I když jej mnohokrát plaští mniši uvedli v matrikách také s označením „architekt“, šlo o funkci stavitele, do jejíž kompetence patřilo pravděpodobně řízení veškeré stavební činnosti na klášterním panství. Rozhodně nebyl polírem, alespoň ne ve správě plaského cisterciáckého velkostatku po roce 1720; tuto funkci za Kondelova života vykonával Pavel Balín z Babiny a v pozdějších letech Evžen Prusík z Plas⁴⁴.

Stavitelova manželka Barbora jej přežila o necelých devět let, zemřela v Nebřezinech 5. února 1758 ve věku 58 let a pochována byla také v plaském kostele sv. Václava⁴⁵. Potomci Matěje a Barbory Kondelových žili v Nebřezinech jen krátce. Po roce 1760 žádali opata Fortunáta Hartmanna o úlevy na dědictví, což se projednávalo až do roku 1762⁴⁶. Tímto rokem také končí o nich záznamy v plaských matrikách, naposled je uvedeno 4. ledna narození Anny Marie Kateřiny, nemanželské dcery Eleonory Kondelové (4. z dětí Matěje Kondela, nar. 1730), svobodné (nepoddané) z Nebřezin⁴⁷. V tradici svého otce pokračoval nejstarší syn Evžen Dominik Ondřej Kondel⁴⁸, který jako

⁴¹ Chronogramy na budovách - 1746, 1747.

⁴² SOA, SM, Plasy 2, fol. 166.

⁴³ Tyto osoby se s označením profese objevují v různých matričních zápisech, zejména při křtech a sňatcích - SOA, SM, Plasy 1 a Plasy 2.

⁴⁴ SOA, SM, Plasy 2, fol. 169.

⁴⁵ Národní archiv v Praze, Archivy zrušených klášterů, sign. L IV-9, N 38, fasc. 1, č. 95 - 99.

⁴⁶ SOA, SM, Plasy 2, fol. 250.

⁴⁷ Narozen v Nebřezinech, pokřtěn 1. prosince 1725 v Plasích v kostele sv. Václava (SOA, SM, Plasy 1, fol. 29).

⁴⁸ viz pozn č.5) - AMP. o. c., s. 265; ed. o. c., s. 50.

svobodný byl přijat roku 1758 mezi plzeňské měšťany s označením profese zedník. V Plzni se z něho stal úspěšný stavitel a projektant⁴⁹.

⁴⁹ O něm je mimo jiné známo, že se v Plasích v kostele sv. Václava oženil roku 1760 s Annou Marií Páclovou, svobodnou (nepoddanou), dcerou klášterního pekaře Františka Pácla z Nebřezin (SOA, SM, Plasy 2, fol. 46.), s níž se přestěhoval do Plzně. Podle jeho plánů byl postaven v letech 1768 – 1769 kostel sv. Petra a Pavla v Líšřanech u Plzně (UPČ, II. Praha 1978, s. 269.) a v téže době dohlížel na stavbu kostela Sedmibolestné Panny Marie v Rabštejně nad Střelou (EBL, M., ANDERLE, J.: *Klášterní kostel Sedmibolestné Panny Marie v Rabštejně*. In: *Městské památkové zóny Manětín a Rabštejn*. Sborník příspěvků ze semináře konaného v Manětíně 15. - 17. května 1996. Kralovice 1997, s. 103). Určitě byla jeho projekční a stavební činnost rozsáhlejší, než máme dosud zjištěno, např. M. Horyna uvažuje o jeho autorství k projektu zájezdního hostince Na Dyškánce postaveného roku 1756 v Hadačce u Kralovic (HORYNA, M.: o. c., s. 409).